

УДК 633.162:
[631.5+339.187]«313»
© 2010

О.С. Гораиш,
доктор с.-г. наук
М.В. Загородний
Подільський
державний аграрно-
технічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА ПИВОВАРНОГО ЯЧМЕНЮ

Проаналізовано можливість, доцільність та перспективи виробництва зерна пивоварного ячменю у контексті наукової концепції Національної програми «Зерно України».

Міністерство агрополітики України наполягає на необхідності пришвидшити забезпечення виходу на внутрішній і зовнішній ринки нових видів продукції сільськогосподарського виробництва [5]. За належної уваги та державної підтримки наші аграрії можуть вирощувати близько 2 млн т зерна пивоварного ячменю щороку, вартість якого є завжди вищою від кормового [1]. Запорукою досягнення таких обсягів має бути успішна співпраця аграрної науки, виробництва, бізнесу.

Аналіз питання. Нині за підтримки АТ «Оболонь» проведено ряд досліджень з вирощування пивоварного ячменю. За такими елементами технології, як застосування мінеральних добрив, норми висіву насіння, строки сівби виробництву надано рекомендації. Звернуто увагу також на залежність рівня урожайності зерна пивоварного ячменю та його якості від глибини загортання насіння і рівномірності його розміщення уздовж рядка в процесі сівби. Показано, що технологія сівби створює умови, особливо на початку формування посівів ячменю, у період II і III етапів органогенезу, від яких залежить морфологічний габітус рослини, здатність до синхронного розвитку всіх складових компонентів агрофітоценозу. Від якості сівби залежить наскільки посів буде різномірним чи однорідним за розвитком рослин, що досить важливо в досягненні якості зерна, необхідної для пивоварної галузі. Саме вирівняний розвиток рослин забезпечує формування урожаю зерна, яке стає однорідним за своїми технологічними, фізіологічними і біохімічними властивостями, що дуже важливо для спрямованого ефективного процесу солодування. Нині можна констатувати, що наші аграрії забезпечені високопродуктивною технологією вирощування пивоварного ячменю, яка вирізняється своєю специфікою [2–4]. У Державний реєстр сортів рослин України внесено сорти ячменю, які мають потужний генетичний потенціал пивоварної якості. За результатами багаторічних досліджень установлено, що західна частина Лісо-степу досить сприятлива за ґрунтово-кліматичними умовами щодо забезпечення біологічних основ продуктивності та якості ячменю ярого.

Виділено зону вирощування пивоварного ячменю, яка представлена чорноземними ґрунтами Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, Житомирської, Рівненської та Волинської областей, що займають площу орних земель близько 2 млн га. Із заходу та півночі вона обмежується родючістю ґрунтів, сходу — дефіцитом вологи в шарі ґрунту 1 м у період завершальних етапів органогенезу, під час яких відбувається формування урожаю за другим елементом продуктивності колоса. Південна частина України — несприятлива для вирощування пивоварного ячменю за біологічним ефектом сонячного світла, яке сприяє підвищеному накопиченню білків у зернових культурах.

Нині виробництво значно більшою мірою у рослинництві готове реалізовувати наукові розробки. Поліпшено якість обробітку ґрунту, що особливо важливо для передпосівної його підготовки. Це відбулось завдяки широкому впровадженню і застосуванню сучасних ґрунтообробних комбінованих агрегатів. Поліпшилась також якість виконання посівних робіт. Ринок має широку можливість для придбання найсучасніших високотехнологічних сівалок, більшість сільгоспідприємств такою нагодою вже скористались. Забезпеченість ринку сучасними засобами захисту рослин та відповідним обладнанням для їх застосування дає можливість дотримуватись високотехнологічного рівня у процесі вирощування сільськогосподарських культур щодо захисту рослин від фітопатогенів та шкідників у польових умовах. За цих умов досягнення і реалізація агропотенціалу у вирощуванні пивоварного ячменю стає реальною.

Економічний аспект — основний стимул і фактор досягнення успіху, який полягає у відкритті та виході на нові ринки збуту.

Останнім часом дедалі частіше порушуються провідними установами АПК, УААН економічні, політичні та організаційні засади досягнення щорічного рівня виробництва зерна 80 млн т. Нині світовий аграрний сектор виробництва, споживання і використання зерна зазнає значущих змін, у вільному обігу з кожним роком його залишається усе менше, перехідні

запаси постійно скорочуються. Продовольчий дефіцит надалі, за прогнозом аналітиків, зростатиме через збільшення використання зерна для виробництва енергоносіїв. Уже давно зернові культури в західноєвропейських країнах відносять до стратегічних. Рослини цих культур ефективно трансформують енергію сонячного світла в енергію ковалентних зв'язків біополімерів, що накопичуються у зерні, яке за формою, фізичним та хімічним станом сприяє тривалому невибагливому зберіганню.

Слід зазначити, що глобальна переорієнтація світових ринків зерна істотно впливає на тенденцію розвитку сільськогосподарського виробництва загалом. Мають місце впливу також катаклізми в Австралії, Африці, Південній Америці. США з кожним роком нарощують виробництво біопалива, вже досягнуто певного досвіду. Лише в 2007 р. там було перероблено на біоетанол 70 млн т зерна кукурудзи.

Результати маркетингового 2009 р. свідчать про те, що Україна разом з перехідними ресурсами зерна 2008 р. вийшла на світовий рівень з його продажу. Детальний аналіз в аграрній справі хліборобського року провів віце-президент УААН М.Д. Безуглий. Він зазначив, що виробництво зерна може перетворити Україну на велику державу, проте ще не затверджено Національну програму УААН, згідно з якою воно має зростати і в 2015 р. досягти стабільного рубежу 80 млн т на рік. Дійшли висновку, що технічні, наукові, фінансові, бізнесові кроки здійснено, така програма є реальною, намічено комплекс заходів, які необхідно задіяти. Не залишився без уваги економічний аспект, чи вигідно займатися хліборобством. Порушено важливе питання про те, що селянам необхідно перетворювати зерно на інші види продукції, завдяки цьому його виробництво стане високо-рентабельним. У США на окремих підприємствах з переробки зерна акціонерами є фермери, через це вони від держави не вимагають дотацій.

Не задіяним у нас напрямом поліпшення економічної ефективності виробництва зерна є реалізація частини вирощеного ячменю як пивоварного, а ще краще — переробка цього зерна на солод, який є основною сировиною для пивоварної галузі. Найбільш потужними на світовому ринку з виробництва та реалізації солоду є корпорація «Groupe Soufflet», якій належить Славутський солодовий завод, і американська корпорація «Cargill». Аналіз потенційних економічних можливостей свідчить, що переробка зерна ячменю на солод для пивоварних потреб при проведенні розробок проектів та агропрограм для реалізації продукції на світових ринках є доцільним і необхідним заходом. Саме вирощування пивоварного ячменю в умовах науково

обґрунтованої зони, дотримуючись ротації сівозмін упродовж 4-6 років, може забезпечити внутрішню потребу пивоварних компаній і не менше 1 млн т зерна реалізовувати як пивоварний й таку саму кількість переробляти на солод для експорту. Такі завдання є реальними за умови формування нових сучасних виробничих відносин у структурі АПК за участю аграрних холдингів, колективних сільгоспвиробників та фермерських господарств.

Щодо ринків збуту необхідно звернути увагу лише на те, що в Європі останнім часом спостерігається дефіцит пивоварного ячменю і солоду. Річна потреба пивоварних компаній Німеччини в зерні ячменю становить 2,8 млн т на рік. За рахунок власного виробництва покривається до 75% усієї кількості, решту забезпечують увезенням із країн Європейського Союзу і тих, які не входять до його складу. На європейські ринки, в т.ч. до Німеччини, пивоварний ячмінь потрапляє з Австралії, Канади і США.

Щодо обсягів виробництва зерна пивоварного ячменю вагоме місце в Європі займає Великобританія, яка виробляє до 2 млн т пивоварного ячменю щороку. Франція виробляє близько 1,2 млн т пивоварного ячменю доброї якості, Чехія — до 500 тис. т, Австрія — 280, Польща — 300, Швеція — 240, Фінляндія — 200 і Голландія — 160 тис. т.

Потенціал України сягає 2 млн т зерна пивоварного ячменю на рік. Україна увійшла до Світової організації торгівлі та приєдналася 19 жовтня 2009 р. до Схем сортової сертифікації ОЕСР зернових культур, а 16 листопада цього самого року Україну приєднано до Насінневих схем Організації економічного співробітництва та розвитку. Рішенням президента ISTA (міжнародна асоціація з контролю якості насіння) від 23 грудня 2009 р. лабораторія Укрдержнасінінспекції має статус «акредитована ISTA» [6]. Відповідно в АПК активно здійснюється адаптація нашої нормативно-правової бази до вимог світових стандартів. Високоякісний пивоварний ячмінь неможливо виростити без дотримання на високому рівні в насінництві та виробничих товарних посівах належної сортової чистоти. Саме сортова чистота при використанні пивоварного ячменю як сировини має важливе значення. Від неї залежить однорідність зерна за солодовими властивостями і якість виробленого солоду. Лише за умов поліпшення системи насінництва, на що спрямовано зусилля АПК, цю проблему можна розв'язати. Прикладом вищезазначеного є організація АТ «Оболонь» таких підрозділів, як «Товарно-насіневий комплекс АТ «Оболонь», ТОВ «Оболонь Агро», Науково-виробнича асоціація «Нива Оболоні», які сприяють вирощуванню пивоварного ячменю з дотриманням

схем сортозаміни і сортооновлення на основі стабільного забезпечення товаровиробників насінням високого рівня сортової чистоти власного виробництва для певного суворо обмеженого планового періоду його використання.

Вирощування самого насіння проводиться сільськогосподарським підприємством «Оболонь Агро». Доводиться до кондиції сортовий матеріал на сучасному насінневному комплексі «Кімбрія» у ТНК АТ «Оболонь». Вирощування, виробництво і реалізація посівного матеріалу, де задіяно відповідні потужності, відбувається за розрахунками і рекомендаціями про-

екту, розробленого спеціалістами НВА «Нива Оболоні».

Важливим залишається завдання захисту інтересів України в системі якості пивоварного ячменю та солоду на європейському ринку. Для цього необхідно використовувати методику оцінки якості пивоварного ячменю, за якою критерії мають бути еквівалентними вимогам країн — членів міжнародної організації, зокрема такої, як Європейська конвенція з пивоваріння.

Входження у Європейський ринок пивоварного ячменю та солоду відповідної продукції нашого АПК у перспективі є реальним завданням.

Висновки

У зв'язку з глобальними змінами процесів розвитку сільського господарства в світі порушено і обґрунтовано питання доцільності за реальної перспективи нарощування виробництва високотехнологічного зерна ячменю

ярого. Вирощування зерна пивоварного ячменю, переробка його на солод і реалізація відповідних видів продукції на світових ринках збуту є важливим напрямом поліпшення зернового потенціалу України.

Бібліографія

1. *Гораш О.С.* Обґрунтування зони вирощування пивоварного ячменю//Вісн. аграр. науки. — 2007. — № 1. — С. 24–29.
2. *Гораш О.С.* Сортовий фактор в управлінні якістю пивоварного ячменю//Вісн. аграр. науки. — 2007. — № 2. — С. 55–57.
3. *Гораш О.С.* Особливості формування урожаю пивоварного ячменю у взаємозв'язку з якістю//Вісн. аграр. науки. — 2007. — № 3. — С. 27–30.

4. *Гораш О.С., Рожик М.Ф., Мастій В.В.* Ефективність вирощування пивоварного ячменю ярого в умовах Західного Лісостепу//Вісн. аграр. науки. — 2008. — № 5. — С. 41–43.
5. *Минулорічний врожай* — крок до подолання кризи//Аграр. тиждень. Україна. — 2010. — № 2 (128). — С. 4–5.
6. *Перспективи виходу насіння української селекції на міжнародний ринок*//Аграр. тиждень. Україна. — 2010. — № 4 (130). — С. 9–10.